Erityisasiantuntija Mari Pajula

Hallintovaliokunta perjantai 6.9.2024 klo 11.15
Asia: K 2/2024 vp Hallituksen vuosikertomus 2023/ lausuntopyyntö
HE 135/2019 vp – EV 226/2021 vp

STM:N ASIANTUNTIJALAUSUNTO HALLINTOVALIOKUNNALLE; TOIMENPITEET EDUSKUNNAN LAUSUMIEN JA KANNANOTTOJEN JOHDOSTA; LAUSUMASSA MAINITTU TUKI- JA HOITOPALVELUJEN SAATAVUUS PELIONGELMAAN

Teema: Lisäksi hallintovaliokunta pyytää kirjallista selvitystä asiassa HE 135/2019 vp – EV 226/2021 vp eduskunnan hyväksymän 2. lausuman osalta. Mainittua lausumaa ei ole ollut lupa poistaa (HaVL 11/2023 vp, s. 7).

Asian esittely: Hyväksymässään lausumassa (EV 226/2021 vp — HE 135/2021 vp) eduskunta on edellyttänyt, että hallitus panostaa ongelmapelaajien ja heidän läheisilleen tarjottavien erilaisten tuki- ja hoitopalvelujen saatavuuteen sekä talous- ja velkaneuvonnan palveluihin. Tuki- ja hoitopalvelujen saatavuuteen liittyvän kysymyksen osalta asia kuuluu sosiaali- ja terveysministeriön (STM) hallinnonalle. Talous- ja velkaneuvonnan palvelut kuuluvat oikeusministeriön (OM) hallinnonalalle.

Toimet vuonna 2023:

STM päävastuulle kuuluva, vuoteen 2030 ulottuva rahapelipoliittinen ohjelma (Valtioneuvoston julkaisuja 2022:40) ohjaa rahapelihaittojen ehkäisyä ja vähentämistä koskevaa työtä ja kokoaa yhteen laajan toimijakentän haittojen torjumisessa. Rahapelipoliittisen ohjelman toimeenpanossa yksi keskeisistä tavoitteista on vahvistaa peliongelmaan tarjottavien tuki- ja hoitopalveluiden laatua, saatavuutta ja saavutettavuutta. Ohjelman toimeenpanolla parannetaan lisäksi rahapelihaittojen tunnistamista ja puheeksiottoa. Velkaantumisen osalta ohjelman toimeenpanolla edistetään rahapelaamiseen liittyvästä velkaantumisesta selviämistä ja taloudellista toipumista sekä edistetään rahapelihaittojen ehkäisyä talousosaamisen näkökulmasta.

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma (16.6.2023) sisältää kirjaukset hoidon saatavuuden varmistamisesta peliriippuvaisille huomioiden myös etäpalvelut, sekä ylivelkaantumiseen ja rahapelihaittoihin puuttumisesta varhaisessa vaiheessa. Rahapelipoliittisen ohjelman toimeenpanolla edistetään näiden kirjausten toteutumista. Jälkimmäisen osalta toimeenpano tapahtuu yhteistyössä oikeusministeriön hallinnonalan kanssa.

Vuoden 2023 alussa vastuu sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä siirtyi kunnilta hyvinvointialueille. Samoin vuoden 2023 alusta tuli voimaan päihde- ja mielenterveyspalveluja

koskeva lainsäädännön uudistus, jossa siirrettiin sääntely tahdosta riippumatonta hoitoa lukuun ottamatta erillislaeista sosiaali- ja terveydenhuoltolakeihin. Tässä yhteydessä lainsäädäntöön lisättiin rahapelaamiseen viittaava muu riippuvuuskäyttäytyminen, ja näin selkiytettiin ja vahvistettiin hyvinvointialueen vastuuta järjestää nämä palvelut. Osana rahapelipoliittisen ohjelman toimeenpanoa vuonna 2023 suunniteltiin hyvinvointialueita tukevan uuden pelihaittaverkoston käynnistämistä. Vuonna 2024 käynnistyneen verkoston tavoite on tukea hyvinvointialueita lakisääteisten palvelujen saatavuuden ja laadun kehittämisessä.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) toimeenpanee STM:n vastuulle kuuluvaa arpajaislain (1047/2001) 52 §:n mukaista rahapelihaittojen seurantaa, arviointia ja tutkimusta sekä ehkäisyn ja hoidon kehittämistä. Osana tätä työtä THL osallistui vuonna 2023 julkaistun rahapeliongelman käypä hoito –suosituksen valmisteluun. Duodecimin julkaisema suositus antaa terveydenhuollon ammattilaisille työvälineitä ongelmapelaamisen varhaiseen tunnistamiseen ja hoitoon.

Vuonna 2023 ammattilaisten osaamisen vahvistamiseksi on toteutettu verkkokoulutuksia, ja osallistuttu suositusten valmisteluun mielenterveys-, päihde- ja riippuvuussisällöistä kohtaavien alojen koulutuksissa. Rahapelaamisen puheeksiottoa, tunnistamista ja lyhytneuvontaa edistettiin koulutuksilla ja tukimateriaaleja tuottamalla. Niin ikään rahapeliongelman kirjaamista sote-palveluissa kehitettiin, jotta jatkossa voitaisiin paremmin seurata, arvioida ja edelleen kehittää tuki- ja hoitopalveluita peliongelmaan. Osana läheisten tuen ja hoidon kehittämistä puolestaan pilotoitiin läheisille suunnattu haittoja kartoittava mittari ja käynnistettiin sen seuranta.

Rahapelipoliittisessa ohjelmassa korostetaan tiedolla johtamista. Tietopohjaisen tuki- ja hoitopalvelujen kehittämisen tueksi tuotettiin vuonna 2023 uutta tietoa. Hoidon saatavuuden arviointi ja palvelujen kehittämistarpeiden tunnistaminen -hankkeessa arvioitiin rahapeliongelman hoidon saatavuutta osana päihde- ja riippuvuuspalvelujen kuntakyselyä. Palvelujen kehittämisessä tarpeellista tietoa tuotettiin lisäksi mm. samanaikaisongelmista, talous- ja velkaneuvonnasta osana rahapeliriippuvuuden hoitoa sekä rahapeliongelman ehkäisyn ja hoidon kehittämistarpeista osana yhdyskuntapalvelua. Lisäksi kehitettiin tuen ja hoidon ammattilaisten parissa tehtävää pelihaittojen seurantaa ajantasaisen tilannekuvan ylläpitämiseksi.

Rahapelihaittojen ja siihen kytkeytyvän velkaantumisen torjumisen osalta on tehty yhteistyötä rahapelipoliittisen ohjelman ja talousosaamisen strategian (OM) toimeenpanossa. THL on osallistunut kansallisen talousosaamisen strategian verkostotyöskentelyyn, ja talousosaamiseen liittyvää tiedonvaihtoa sekä yhteistyömahdollisuuksia on tarkasteltu yhdessä oikeusministeriön, THL:n ja sosiaali- ja terveysministeriön kesken.

Oikeusministeriön hallinnonalan kanssa tehtyyn yhteistyöhön kuuluu myös taloudellisen toipumisen opas rahapeliongelman tuen ja hoidon ammattilaisille. THL:n vuonna 2024 julkaiseman oppaan käsikirjoitus valmistui vuonna 2023.

Hallitusohjelman mukainen rahapelijärjestelmän uudistaminen alkoi vuonna 2023 sisäministeriön johdolla (SM053:00/2023). Rahapelihaittojen seurantaa, tutkimusta, arviointia

sekä ehkäisyn ja hoidon kehittämistä koskevien säännösehdotusten valmistelu kuuluu osaksi hankkeen asiakokonaisuuksia.